

היום נלמד בעזרת ה':

יבמות דף סז

חמץ: גוי שהלוח כסף לישראל לפני פסח, ונתן לו הישראל משכון חמץ (ולא לקחו הגוי לביתו), וכשהגיע זמן הפירעון לאחר הפסח לא פרע הישראל את חובו – אסור החמץ בהנאה, משום שאיסור החמץ הפקיע את השעבוד של הגוי.

ושחרור: אדם שלוח כסף מחבירו ומישכן את העבד שלו למלווה עבור החוב (אם לא יפרע לו), ולאחר מכן שחרר הלווה את העבד – השחרור הפקיע את השעבוד.

מאי קא משמע לן: הרי רב יהודה כבר אמר בעמוד הקודם שאם היא רוצה ליטול את הכלים הדין עימה מפני שבח בית אביה? הגמרא מתרצת שהיינו חושבים שדוקא כאשר הכלים שוים כשעת כתיבתם בכתובה היא נוטלת אותם, אך כאן החידוש שאפילו שהם התייקרו היא נוטלת אותם ומשלמת את הפער.

משנה: בת ישראל שנישאת לכהן והכניסה לו עבדי צאן ברזל (= שאוכלים בתרומה משום שהם קניינו של בעלה הכהן כפי שלמדנו במשנה לעיל), ומת בעלה הכהן והניחה מעוברת, אפילו שיש לה בנים ממנו לא יאכלו עבדיה (= עבדי נכסי צאן ברזל) בתרומה, לפי שהעבדים שייכים כעת לבניו של הכהן שהם היורשים, וגם לעובר יש חלק בהם שגם הוא יורש, אבל אין לעובר כח להאכיל את העבדים בתרומה. (הגמ' תבאר שהטעם הוא משום שעובר הנמצא במעי זרה נחשב לזר, או שרק ילוד מאכיל ולא עובר).

המשנה מבארת מדוע העבדים לא אוכלים מחמת העובר

העובר פוסל: אם בת כהן נישאת לישראל ומת, והניחה מעוברת ואין לה בן אחר ממנו, העובר פוסל אותה מלשוב לבית אביה ולאכול בתרומה.

ואינו מאכיל: אם בת ישראל נישאת לכהן ומת והניחה מעוברת, אין לעובר כח להאכילה בתרומה. וכן הדין שאין בכוחו להאכיל את העבדים. דברי רבי יוסי.

(המשך בדף הבא ↓)

יוצא לאור ע"י:

"אור הספר התורני" הוצאה לאור
052-7628377

להצטרפות:

mabatladaf18@gmail.com

052-342-4473

אמרו לו חכמים: כיון שאמרת שעובר אינו מאכיל, א"כ גם בבת כהן שנישאת לכהן הדין כך ולא רק בבת ישראל שנישאת לכהן. כלומר אף בת כהן שנישאת לכהן ומת והניחה מעוברת, לא יאכלו עבדיה בתרומה מפני חלקו של העובר בירושה, שהעובר אינו מאכיל.

נמרא: איבעיא להו: האם טעמו של רבי יוסי הוא משום שעובר הנמצא במעי זרה (= בת ישראל) נחשב ל'זר', או משום שרק ילוד (= מי שכבר נולד) מאכיל אבל עובר לא מאכיל. הנפקא מינה היא לעובר הנמצא במעי כהנת, כלומר בת כהנת המעוברת מבעלה הכהן, שאמנם העובר אינו 'זר' אבל הוא אינו 'ילוד'.

מיתיבי: קושיא מברייתא על רב יוסף הסובר שטעמו של רבי יוסי הוא משום 'ילוד'.

אמרו לו לרבי יוסי... **אמר להם זו שמעתי:** שמעתי שעובר הנמצא במעי בת ישראל לא מאכיל. **וזו לא שמעתי:** ולא שמעתי שעובר הנמצא במעי כהנת לא מאכיל, אלא שמעתי שכן מאכיל. ע"כ הברייתא.

הגמ' מסיימת את הקושיא:

אם טעמו של רבי יוסי הוא משום שעובר הנמצא במעי זרה (= בת ישראל) נחשב ל'זר', מובן מה שהוא השיב לחכמים 'זו שמעתי וזו לא שמעתי', שכיון שעובר הנמצא במעי כהנת לא נחשב ל'זר' לכן מאכיל. אבל אם טעמו הוא משום שעובר אינו 'ילוד', לא מובן מה הוא השיב לחכמים, שהרי גם עובר הנמצא במעי בת ישראל וגם עובר הנמצא במעי כהנת שניהם אינם 'ילודים' ואינם מאכילים, ומה יש לחלק ביניהם?

אמר רב יהודה אמר שמואל: משנתנו שאמרה שהעבדים לא אוכלים בתרומה בגלל שלעובר יש חלק בהם ואין בו כח להאכילם זה דברי רבי יוסי, אבל חכמים סוברים שאם יש לכהן (שמת) בנים חוץ מהעובר, הרי שהעבדים אוכלים בתרומה משום הבנים, ואם אין לו בנים, העבדים אוכלים משום האחים של הכהן, ואם אין לו אחים הם אוכלים משום המשפחה, שאין אחד מישראל שאין לו יורשים, וכל עוד העובר לא נולד הרי שבן המשפחה הקרוב ביותר זוכה בירושה והעבדים אוכלים מחמתו (אבל העובר אינו יורש ואינו פוסל).

זו ולא סבירא ליה: מכך ששמואל אמר 'זו דברי רבי יוסי' משמע ששמואל לא סובר כך, אלא סובר כחכמים שעובר אינו יורש וממילא אין לו חלק בעבדים.

קושיא: והרי שמואל אמר לרב חנא בגדתאה (= בעל אגדה, או שבא מבגדד שבבבל), צא והבא לי עשרה בני אדם שאומר לך בפניהם כדי לפרסם את הדבר, שהמזכה לעובר קנה העובר, שהעובר יכול לזכות בנכסים. נמצא ששמואל סובר שהעובר כן יורש.

תירוץ: כוונתו של שמואל ש'זו דברי רבי יוסי' והוא סובר כמותו. והחידוש הוא שרבנן חולקים על רבי יוסי.

קושיא: וכי חכמים חולקים על רבי יוסי? והרי למדנו בברייתא שאמר רבי זכאי (לא גורסים 'מתיב רבי זכאי' אלא 'והאמר רבי זכאי') שזו עדות שהעיד רבי יוסי שקיבל מפי שמעיה ואבטליון שעובר יורש את העבדים ופוסל אותם מלאכול בתרומה, והודו לו חכמים!

תירוץ: הברייתא לא אומרת 'וקיבלו את דבריו חכמים' אלא 'והודו לו', כלומר שאכן מסתבר טעמו של רבי יוסי שאם העובר יורש הרי שאין העבדים אוכלים בתרומה, אלא שחכמים קיבלו שעובר אינו יורש ולכן העבדים אוכלים בתרומה.

ת"ר: הניח הכהן (שמת) בנים ואשתו אינה מעוברת, בין עבדי מלוג ובין עבדי צאן ברזל אוכלים בתרומה, לפי שעבדי מלוג אוכלים מחמת אשתו שהיא אוכלת מחמת בניה, ועבדי צאן ברזל אוכלים מחמת הבנים.

ואם הניח את אשתו מעוברת ואין לה בנים, בין עבדי מלוג ובין עבדי צאן ברזל לא אוכלים בתרומה, לפי שהעובר אינו מאכיל לא את אמו ולא את העבדים.

ואם הניח בנים ואשתו מעוברת, עבדי מלוג אוכלים לפי שהם שייכים לה ואין לעובר חלק בהם, והיא אוכלת מחמת בניה, אבל עבדי צאן ברזל לא אוכלים מפני שיש לעובר חלק בהם ואנו לא יודעים איזה חלק בנכסים שלו. דברי רבי יוסי.

רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר וכו': יבואר לקמן.

רבי שמעון בן יוחי אומר: אם יש זכר בבנים, העבדים אוכלים מחמתו ולא חוששים לחלקו של העובר, לפי שיתכן שהעובר נקבה ואין לה חלק במקום שיש זכר. ואף אם העובר זכר, יתכן שהיא תפיל אותו (= שכל הנשים יולדות חצי זכרים וחצי נקבות, ויש שמפילות, ואם נצרף את המיעוט שמפילות לחצי שיוולדות נקבות נמצא שהזכרים הראויים לירש הם מיעוט, ולמיעוט לא חוששים). ואם כולן נקבות לא יאכלו העבדים בתרומה, שמה ימצא העובר זכר ואין לבנות ירושה במקום שיש זכר.

(המשך בדף הבא ↓)

קושיא: מדוע ר"ש בן יוחי אמר שאם כולן נקבות לא יאכלו העבדים בתרומה שמא ימצא העובר זכר, והרי אף אם העובר נקבה יש לה חלק בירושה כשאר הבנות (= שהרי כולן נקבות ואין זכר) וא"כ העובר פוסל את העבדים מלאכול בתרומה.

תירוץ: חדא ועוד קאמר, כלומר התנא אמר שני טעמים מדוע העבדים לא אוכלים בתרומה - 1. שאף אם העובר נקבה הרי היא פוסלת. 2. שמא ימצא העובר זכר ורק הוא יורש לפי שאין לבנות במקום שיש זכר כלום, ואינו יכול להאכיל את עבדיו בתרומה.

קושיא: מדוע ר"ש בן יוחי אמר שאם יש זכר בבנים העבדים אוכלים מחמתו ולא חוששים לחלקו של העובר, והרי יתכן שהעובר זכר ופוסל את העבדים מלאכול בתרומה.

תירוץ א': ר"ש סובר שלא חוששים למיעוט אלא הולכים אחר הרוב, והרוב יולדות נקבות או שמפילות. (= שכל הנשים יולדות חצי זכרים וחצי נקבות, ויש שמפילות, ואם נצרף את המיעוט שמפילות לחצי שיוולדות נקבות נמצא שהזכרים הראויים לירש הם מיעוט, ולמיעוט לא חוששים).

תירוץ ב': אמנם ר"ש בן יוחי סובר שחוששים למיעוט, אלא שאנו עושים תקנה לעבדים שיוכלו לאכול בתרומה ע"י שאנו מחלקים את הנכסים שהבנים ירשו מאביהם, את העבדים אנו נותנים לבנים שכבר נולדו והעובר נוטל נכסים אחרים, ונמצא שהעבדים אוכלים מחמת הבנים שנולדו ולא מחמת העובר.

יתומים שבאו לחלוק וכו': יתומים קטנים שבאו לחלוק בנכסי אביהם, בית דין מעמידים אפוטרופוס לכל אחד ואחד מהם, וכל אפוטרופוס בורר ליתום שלו חלק יפה. לאחר שהיתומים גדלו הם יכולים למחות ולבטל את חלוקת האפוטרופוסים, והחלוקה מועילה שהיתומים אוכלים פירות עד שיעשו מחאה. **עד כאן דברי רב נחמן בשמו של שמואל.**

ורב נחמן דידיה אמר: אבל רב נחמן בעצמו סובר שאף לאחר שגדלו אינם יכולים למחות ולבטל את חלוקת האפוטרופוסים. **ר"ש בן יוחי סובר שעושים כתקנת רב נחמן בשם שמואל - שמחלקים את הנכסים שהבנים ירשו מאביהם.**

לימא דרב נחמן תנאי היא: האם תקנת רב נחמן בשם שמואל תלויה במחלוקת תנאים? ביאור: אם אתה אומר שר"ש סובר שעושים כתקנת רב נחמן בשם שמואל,

(המשך בדף הבא ↓)

משמע שרבי יוסי החולק על ר"ש (= לדעת רבי יוסי עבדי צאן ברזל לא יאכלו) לא סובר שעושים להם את התקנה, ונמצא א"כ שתקנת רב נחמן בשם שמואל תלויה במחלוקת תנאים.

דחייה: כולם סוברים את תקנת רב נחמן בשם שמואל, ור"ש ורבי יוסי נחלקו האם חוששים למיעוט (= כפי שביארנו לעיל - שרבי יוסי חושש למיעוט ויתכן שהעובר זכר, והוא ראוי לירש ופוסל את העבדים מלאכול בתרומה, ור"ש סובר שכל הנשים יולדות חצי זכרים וחצי נקבות, ויש שמפילות, ואם נצרף את המיעוט שמפילות לחצי שיוולדות נקבות נמצא שהזכרים הראויים לירש הם מיעוט, ולמיעוט לא חוששים).

חוזרים לברייתא לעיל:

ר' ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו, הבת מאכלת, הבן אינו מאכיל: הגמרא סוברת כעת שכוונתו שאם יש בת ועובר הרי שהבת מאכילה את העבדים, אבל אם יש בן ועובר לא יאכלו העבדים.

הגמרא מקשה על כך: מה ההבדל האם יש בן או בת, והרי בכל מקרה העובר מונע מהעבדים לאכול בתרומה?

אביי מתרץ: מדובר שהאב שמת השאיר מעט נכסים, ובמקרה כזה תיקנו חכמים שהבנות יקבלו את הנכסים והבנים יחזרו על הפתחים (= יקבצו נדבות), ומדובר שהאב הניח בן ובת. וכיון שמדאורייתא הנכסים הם של הבן ורבנן תיקנו שהם של הבת, לכן הבת מאכילה את העבדים והעובר אינו מעכב, משום שאם העובר זכר הרי שהוא לא עדיף מהבן שנמצא לפניו, וכשם שתיקנו שהבן אינו יורש את נכסי אביו כך העובר אינו יורש, אלא הנכסים הם של הבת והעבדים אוכלים מחמתה. ואף אם העובר נקבה אינה מעכבת, לפי שתקנת חכמים היתה שרק הבנות שיצאו לאויר העולם ירשו את הנכסים ולא עובר שעדיין לא נולד, ולכן העובר לא יורש כלום ואינו מעכב.

קושיא: איך אתה יכול להעמיד את הברייתא בנכסים מועטים, והרי בסיפא כתוב (בדברי ר"ש בן יוחי) 'שמא ימצא העובר זכר, ואין לבנות במקום בן כלום', והרי להפך - כשהנכסים מועטים הם שייכים לבנות ולא לבנים.

תירוץ: הסיפא עוסקת במקרה שהנכסים מרובים.

קושיא: וכי כשיש נכסים מועטים הם שייכים לבנות? והרי יתומים זכרים שקדמו ומכרו את הנכסים המועטים מכירתם קיימת, נמצא א"כ שהנכסים נמצאים ברשות הבנים ואיך אתה אומר שהעבדים אוכלים מחמת הבנות?

מנח קושיא זו הגמ' חוזרת בה מהתירוץ של אביי:

אלא כוונת ר' ישמעאל בר' יוסי שאמר 'הבת מאכלת' ל-אָם, דהיינו שהאָם (= אלמנת הכהן) שאוכלת בתרומה (= כגון שיש לה בנים) מאכילה את עבדי מלוג בתרומה כיון שהם שלה, ומה שאמר 'הבן אינו מאכיל' כוונתו שאינו מאכיל את עבדי צאן ברזל בגלל חלקו של העובר בירושה.

משנה: העובר: בת כהן שנישאת לישראל ומת והניחה מעוברת, או בת ישראל שנישאת לכהן ומת והניחה מעוברת. **והיבם:** בת כהן שממתינה לייבום מישראל, או בת ישראל שממתינה לייבום מכהן. **והאירוסין:** בת כהן המאורסת לישראל, או בת ישראל המאורסת לכהן. **והחרש:** בת כהן שנשואה לישראל חרש, או בת ישראל שנשואה לכהן חרש. **ובן תשע שנים יום אחד:** יבואר בגמ'.

כל הנ"ל, אם האשה היא בת כהן הנשואה לישראל - הרי הם פוסלים אותה מלאכול בתרומה. ואם היא בת ישראל הנשואה לכהן - הרי אינם מאכילים אותה בתרומה.

ספק שהוא בן תשע שנים יום אחד: דינו כבן תשע ופוסל. (= זה המשך דברי המשנה 'בן תשע שנים יום אחד' וכו', כלומר שלא רק בן תשע פוסל אלא אף ספק בן תשע פוסל).

ספק הביא שתי שערות: קטן שקידש אשה ואנו מסופקים האם הביא שתי שערות וקידושיו קידושין או שלא הביא ואין קידושיו קידושין, הרי הוא פוסל בת כהן המאורסת לו מלאכול בתרומה. (= זה המשך דברי המשנה 'והאירוסין', כלומר שהאירוסין פוסל ואינו מאכיל, אבל קטן שאירס אינו פוסל, ובמקרה שיש ספק פוסל ואינו מאכיל).

נפל הבית וכו': אדם שהיה נשוי לבת אחיו ולאישה נוספת, ונפל הבית עליו ועל אשתו בת אחיו ומתו בלא ילדים. ולא ידוע האם הוא מת ראשון ואז האישה הנוספת אסורה להתייבם לאח משום 'צרת ביתו', או שהיא מתה ראשונה ואז צרתה מותרת להתייבם, כי כשמת בעלה כבר לא היתה 'צרת ביתו' - הצרה חולצת ולא מתייבמת. **ראובן** ושמעון אחים < לראובן יש בת ושמה רחל > שמעון נושא את רחל (= בת אחיו) ואת רבקה (= אשה זרה) < נפל הבית על שמעון ורחל ומתו שניהם, ולא ידוע מי מת קודם.

(המשך בדף הבא ↓)

במקרה זה אם שמעון מת הראשון הרי שרחל ורבקה נופלות לפני ראובן לייבום, וא"כ שתיהן פטורות, כיון שרחל פטורה כי היא בתו ורבקה פטורה משום שהיא צרתה (= 'צרת ערווה'). אבל אם רחל מתה הראשונה, הרי כששמעון מת אחריה רק רבקה נופלת לפני ראובן לייבום, והיא אינה פטורה מייבום משום שהיא כבר לא 'צרת ערווה', וכיון שיש כאן ספק מי מת ראשון לכן רבקה חולצת ולא מתייבמת.

נמרא: העובר: העובר פוסל את בת כהן שהיתה נשואה לישראל ומת מלאכול בתרומה, משום שנאמר "וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אֶלְמָנָה וְגֵרוּשָׁה וְזָרַע אִין לָהּ, וְשָׂבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ כְּנַעֲוִיָּהּ, מִלְחָם אָבִיהָ תֹאכֵל", משמע שרק כשהיא דומה לנעוריה תאכל ולא כשהיא מעוברת. ואם היא בת ישראל שהיתה נשואה לכהן ומת, העובר לא מאכיל אותה, שנאמר "וַיֵּלֶד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְלֶחְמוֹ", שרק אם יש לה בן שנולד הוא מאכילה בתרומה ולא עובר שעדיין לא נולד.

היבם: היבם פוסל את בת כהן שהיתה נשואה לישראל ומת מלאכול בתרומה, שנאמר "וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אֶלְמָנָה וְגֵרוּשָׁה וְזָרַע אִין לָהּ, וְשָׂבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ כְּנַעֲוִיָּהּ, מִלְחָם אָבִיהָ תֹאכֵל", ושומרת יבם לא יכולה לחזור לבית אביה שהרי היא זקוקה וקשורה ביבם. ואם היא בת ישראל שהיתה נשואה לכהן ומת, היבם לא מאכיל אותה, שנאמר "וְכֹהֵן כִּי יִקְנֶה נַפְשׁ קָנִין כְּסָפוֹ הוּא יֹאכֵל בוֹ", והיבמה אינה קנין כספו אלא קנין של אחיו.

והאירוסין: בת כהן שהתארסה לישראל, הארוס פוסלה מלאכול בתרומה, שמשעת 'הויה' דהיינו משעה שקנה אותה היא נפסלת, שנאמר "וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הוּא בְתֻרֹמַת הַקֹּדְשִׁים לֹא תֹאכֵל". בת ישראל שהתארסה לכהן, הארוס אינו מאכילה בתרומה, משום מה שאמר עולא (במס' כתובות) - שגזרו חכמים שאשה שהתארסה לכהן לא תאכל בתרומה, כיון שהיא נמצאת עדיין בבית אביה ויש לחשוש שמא ימזוג לה הארוס שלה כוס של תרומה ותשקה ממנו לאחיה ולאחיותיה שהם זרים.